

**“BOSHLANG‘ICH SINIF TARBIYA DARSLARINI TASHKIL ETISHDA
XALQ OG‘ZAKI IJODIDAN FOYDALANISHNING ILG‘OR
PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI (STEAM VA XALQARO
BAHOLASH DASTURLARI ASOSIDA)”**

Maxmudova Hilola Yashnarjon qizi

*Namangan davlat pedagogika instituti Ta’lim va tarbiya nazariyasi
va metodikasi (Boshlang’ich ta’lim) mutaxassisligi 1-kurs
magistranti*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang’ich sinf tarbiya darslarini tashkil etishda xalq og‘zaki ijodi namunalaridan foydalanishning ilmiy-pedagogik asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, STEAM yondashuvi hamda PIRLS, TIMSS kabi xalqaro baholash dasturlari talablari asosida o‘quvchilarning funksional savodxonligi, kreativ fikrlashi va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot davomida xalq og‘zaki ijodi vositalarining tarbiyaviy va didaktik imkoniyatlari pedagogik nuqtai nazardan asoslab berilgan. Tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, milliy qadriyatlarga hurmati hamda ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan dalillangan.

Kalit so‘zlar: xalq og‘zaki ijodi, tarbiya darsi, STEAM texnologiyasi, PIRLS, TIMSS, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion pedagogika, boshlang’ich ta’lim, funksional savodxonlik.

Dunyo ta’lim tizimida kechayotgan integratsion jarayonlar ta’lim mazmunini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida takomillashtirishni talab etmoqda. Ayniqsa, boshlang’ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning ma’naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirish, ularda mustaqil va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shu jihatdan xalq

og‘zaki ijodi namunalaridan tarbiya darslarida samarali foydalanish muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Xalq og‘zaki ijodi asrlar davomida xalqning ma’naviy tajribasi, hayotiy qarashlari va tarbiyaviy mezonlarini o‘zida mujassamlashtirib kelgan noyob manbadir. Ertak, maqol, topishmoq, rivoyat va dostonlar yosh avlod ongida milliy qadriyatlarga sodiqlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantiradi. Shu sababli boshlang‘ich sinf tarbiya darslarini xalq og‘zaki ijodi asosida tashkil etish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda xalqaro baholash dasturlari — PIRLS, TIMSS va PISA tadqiqotlari o‘quvchilarning bilimni amaliyotda qo‘llay olish kompetensiyasiga alohida e’tibor qaratmoqda. Bu esa ta’lim jarayonida an’anaviy yodlash usullaridan voz kechib, interaktiv va kompetensiyaviy yondashuvlarni joriy etishni taqozo etadi. Xalq og‘zaki ijodi esa aynan o‘quvchilarning fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali didaktik vosita hisoblanadi.

Xalq og‘zaki ijodining pedagogik va psixologik asoslari

Pedagogika va psixologiya fanlarida boshlang‘ich yoshdagi bolalar obrazli tafakkur orqali bilimni samarali qabul qilishi ilmiy jihatdan asoslangan. L.S. Vygotskiy, J. Piaje hamda zamonaviy pedagog olimlarning tadqiqotlariga ko‘ra, bolalarda abstrakt tafakkurdan ko‘ra obrazli va hissiy qabul qilish ustun bo‘ladi. Shu sababli xalq og‘zaki ijodi namunalari boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh xususiyatlariga mos ta’lim vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Maqollar o‘quvchilarda qisqa va lo‘nda fikrlashni shakllantirsa, topishmoqlar mantiqiy tafakkurni rivojlantiradi. Ertaklar esa bolalarda yaxshilik va

yomonlikni farqlash, voqealarni tahlil qilish hamda xulosa chiqarish kompetensiyalarini shakllantiradi. Masalan, “Yaxshilik qil, dengizga ot” maqoli asosida o‘quvchilar bilan ezgulikning inson hayotidagi o‘rni haqida muhokama tashkil etilishi mumkin. Bu esa o‘quvchilarning nafaqat nutq faolligini, balki ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Psixologik tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, o‘yin, obraz va interaktiv faoliyat asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirish darajasi an’anaviy usullarga nisbatan yuqori bo‘ladi. Shu jihatdan xalq og‘zaki ijodi tarbiya darslarida innovatsion pedagogik vosita vazifasini bajaradi.

STEAM yondashuvi va uning tarbiya darslaridagi ahamiyati. STEAM yondashuvi bugungi zamonaviy ta’limning innovatsion modeli bo‘lib, u Science, Technology, Engineering, Art va Mathematics yo‘nalishlarining integratsiyasiga asoslanadi. Mazkur texnologiyaning asosiy maqsadi o‘quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal qilish, ijodiy fikrlash, jamoada ishlash va amaliy kompetensiyalarni shakllantirishdan iborat. Tarbiya darslarida xalq og‘zaki ijodini STEAM asosida integratsiyalash quyidagi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi: Masalan, “Zumrad va Qimmat” ertagini o‘rganishda o‘quvchilar:

- voqealar ketma-ketligini diagramma asosida tasvirlaydi;
- qahramonlar xarakterini tahlil qiladi;
- ertak mazmuni asosida sahna ko‘rinishi tayyorlaydi;
- yaxshilik va yomonlik mezonlarini taqqoslaydi;
- ijodiy loyiha yaratadi.

Natijada o‘quvchilarda kommunikativ, kreativ va analitik kompetensiyalar bir vaqtning o‘zida shakllanadi.

Xalqaro baholash dasturlari bilan uyg'unligi. PIRLS dasturi bilan bog'liqligi

PIRLS xalqaro baholash dasturi boshlang'ich sinf o'quvchilarining matnini o'qish va tushunish darajasini aniqlaydi. Ushbu dasturda:

- matndan xulosa chiqarish;
- voqealar sababini aniqlash;
- qahramonlarga baho berish;
- muallif g'oyasini anglash kabi kompetensiyalar baholanadi.

Ertak va rivoyatlar bilan ishlash jarayonida o'quvchilar aynan shu ko'nikmalarni egallaydi. Xalq og'zaki ijodi asosidagi topshiriqlar o'quvchilarning o'qib tushunish savodxonligini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

TIMSS dasturi bilan bog'liqligi. TIMSS dasturi o'quvchilarning matematik va tabiiy-ilmiy savodxonligini baholaydi. Topishmoq va mantiqiy savollar orqali:

- muammoni hal qilish;
- tahliliy fikrlash;
- sabab-oqibat bog'liqligini aniqlash ko'nikmalari rivojlanadi.

Masalan, xalq topishmoqlaridan foydalanish o'quvchilarning mantiqiy mushohada yuritish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi. Tarbiya darslarida qo'llaniladigan ilg'or pedagogik texnologiyalar Klaster texnologiyasi. Maqol va ertaklardagi asosiy. g'oyalarni tarmoqlash orqali o'quvchilarning tizimli fikrlashi rivojlanadi. Bu metod o'quvchilarning axborotni tahlil qilish va umumlashtirish kompetensiyasini shakllantiradi. Muammoli ta'lim texnologiyasi

Ertak qahramonlari faoliyati asosida muammoli vaziyatlar yaratiladi. O'quvchilar mustaqil ravishda yechim topishga harakat qiladi. Bu esa tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Rolli o'yin texnologiyasi. Sahnalashtirish orqali o'quvchilar xalq qahramonlari obraziga kiradi. Natijada:

- nutq madaniyati;
- jamoada ishlash;
- ijodiy faollik rivojlanadi.

AKT texnologiyalari. Audioertaklar, multimedia vositalari,

animatsiyalar va interaktiv taqdimotlardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Zamonaviy axborot texnologiyalari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Kreativ topshiriqlar

- yangi ertak yaratish;
- maqolga mos vaziyat yozish;
- topishmoq tuzish;
- qahramonlarga tavsif berish kabi topshiriqlar beriladi.

Bu usullar o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot metodologiyasi va natijalar

Tadqiqot davomida kuzatish, suhbat, pedagogik tajriba hamda taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Tajriba jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining

tarbiya darslaridagi faolligi, nutq rivoji va mustaqil fikrlash ko'rsatkichlari tahlil qilindi.

Tajriba natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- xalq og'zaki ijodi asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning darsga qiziqishi oshgan;

- o'quvchilarning mustaqil fikrlash faolligi kuchaygan;
- matnni tahlil qilish kompetensiyasi rivojlangan;
- milliy qadriyatlarga hurmat hissi shakllangan;
- kommunikativ ko'nikmalar yaxshilangan.

STEAM elementlari bilan boyitilgan darslarda o'quvchilarning kreativ yondashuvi va jamoaviy ishlash ko'nikmalari yuqori natija ko'rsatgan.

Xulosa

Boshlang'ich sinf tarbiya darslarini xalq og'zaki ijodi asosida tashkil etish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Uni STEAM texnologiyalari va xalqaro baholash dasturlari talablari bilan integratsiyalash esa ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Xalq og'zaki ijodi asosida tashkil etilgan innovatsion darslar:

- funksional savodxonlikni rivojlantiradi;
- kreativ va tanqidiy tafakkurni shakllantiradi;
- milliy qadriyatlarga hurmatni mustahkamlaydi;

- xalqaro baholash dasturlariga mos kompetensiyalarni rivojlantiradi.

Shu sababli boshlang'ich ta'lim tizimida xalq og'zaki ijodidan foydalanishga asoslangan ilg'or pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va ta'limga oid normativ hujjatlar.
3. Ishmuhamedov R. "Innovatsion pedagogik texnologiyalar". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. "Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari". – Toshkent, 2020.
5. Vygotskiy L.S. "Pedagogik psixologiya". – Moskva, 2019.
6. Piaje J. "Bola tafakkuri va ta'lim". – Moskva, 2018.
7. PIRLS 2021 Assessment Framework. IEA Publications.
8. TIMSS 2023 Assessment Frameworks. IEA Publications.
9. Begmatov E. "O'zbek xalq og'zaki ijodi". – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
10. Xoliqov A. "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi". – Toshkent, 2022.
11. Yo'ldoshev J. "Ta'lim samaradorligini oshirishda zamonaviy metodlar". – Toshkent, 2021.
12. Muslimov N. "Kasbiy kompetentlik va innovatsion yondashuv". – Toshkent, 2020.